

3. SILÁIL: *Catalogul Claselor I-VIII. pe anul școlar 1999-2011.*

4. A 2000-2001-es tanévtől a 2003-2004-ig az Osztálynaplókön kívül nagy segítségemre voltak Kovács Rozália igazgatónő jelentései a tanévekről.

5. Az iskola névadó ünnepségén Fekete Árpád nyugalmazott történelemtanár elhangzott beszéde 2006. június 15-én. Megjegyzem, hogy az iskola, a Felső Fürdőtelep főalapítójának nevét az S. Illyés Lajos elnevezést jó lenne teljességében használni, nem csak S-el jelölni a mindennapi közbeszédben. Jegyezze meg mindenki, hogy a tanintézmény neve: Sófalvi Illyés Lajos Általános Iskola, Szováta.

6. SILÁIL: *Tabel Nominal al Cadrelor Didactice a „Școlii Generale S. Illyés Lajos” Sovata.*

MOLDOVAI PÉTER ATTILA

Fülöp Ferenc lelkipásztor életrajza

(Forrásközlés)

Fülöp Ferenc református lelkipásztor 1903-ban született Parajdon. Tanulmányait Marosvásárhelyen, Kolozsváron és Utrechtben végezte. 1929-ben választják meg lelkipásztornak Erdőszentgyörgyre, ahol egyházi teendői mellett politikai és irodalmi szerepet is vállalt. Saját kezűleg írt életrajzából (1943), melyet a Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltárban őriznek, nem csak azt tudhatjuk meg, hogy melyek voltak életének fontosabb mozzanatai, de arról is értesülhetünk, hogy milyen körülmények között zajlott le a Székely Sóvidék elfoglalása a Román hadsereg által, hogy milyen nehézségekkel kellett szembenéznie a magyar egyházaknak, értelmiségnek és az egyszerű embereknek egyaránt a két világháború között.

*Erdélyi Református Egyházkerület
Bekecsaljai Egyházmegye
Erdőszentgyörgy Egyházközség
Maros Torda vármegye
Fülöp Ferenc lelkipásztor életrajza.*

Születtem 1903. április 1-én, Parajdon.

Szüleim: Fülöp György földműves és Illyés Teréz. Hét testvér közül 3-an élünk. Két testvérem Parajdon földműves. Egyet a székely virtus kívánt áldozatul, mert az 1936. évben Parajdon rendezett Református Nőszövetségi bálon Ambrus György ottani lakos késsel agyonszúrt. Szüleim azóta állandó szomorúságban élnek. A népiskola hat osztályát végeztem otthon és 1915. október 3. – 1923. július 12. között végeztem a Marosvásárhelyi Református Kollégiumban az I-VIII gimnáziumot, ugyan ott 1923. július 12 én tettem érettségi vizsgát általános „jó” eredménnyel. Édesapám 1914. augusztus 2 – 1918. július 20-ig volt katona a világháborúban Oroszországban. Az 1916. évi román betörés alkalmával nem tudtunk menekülni, mert József nevű öcsém akkor volt 7 hónapos. Így a románok nagyon megkínóztak volt. Amikor vonultak vissza, Parajdon 37 civil embert lőttek agyon, akiknek nagy része öregasszony és gyerek volt.

Három napi fogságunk idején a téglagyár udvarán mi ástuk meg kényszerítésre egy parajdi embernek a sírját, ahová az elfogott gyermek-és asszonyosereg szeme láttára lőtték bele egy másik süketnémával együtt. A Kollégiumnak mindvégig általános jeles tanulója voltam, amiért már az első osztálytól kezdve ingyenességet élveztem.

Édesanyám vitt volt be különben Laár Ferenc lelkipásztor unszolására. 1915. október 18-án vasúti szerencsétlenség szenvedő részese voltam Parajdon, amelyből minden nagyobb szerencsétlenség nélkül szabadultam.

Az 1919. évi „Sóvidéki lázadás” napjaiban a Kollégiumban voltam. Akkor volt édesapám községi bíró és Laár Ferenc a lelkipásztor. Az irtózatossá váló reakció, a mit a megszálló román hatóság alkalmazott – természetesen – először édesapámon tombolta ki magát. A községünkben három hősi halottja volt az egész akciónak, nem beszélve Abodi Dénes sóváradai születésű emberről, akit az egész község lakosságának szeme láttára lőttek föbe a katolikus temetőben. A marosvásárhelyi Kollégiumban is 1920-ban összefogdosták a VII-VIII. o. diákok egy részét – élükön – Szekeres János kollégiumi tanítóval, s fegyverrejtegetés vádjára címén jól elverték a vizsgálati fogság alatt. Mi kisebb diákok valóságos hőseket láttunk Török Péter és Szegedi Károly VII. es diákokban. Tanáraink közül Kóbori Jánosnak volt állandó kellemetlensége a románokkal, aki sehogy sem tudott beletörődni a helyzetbe. Állandóan izgatott a megszállók ellen, s mindig hétről-hétre megszabott dátumai voltak arról, hogy mikor jön a felszabadító magyar hadsereg a székely hadosztállyal együtt. Ezért sokszor megbotozták. Az első alkalommal neki kellett számolnia a botlításokat, a 24-iknél felkiáltott: „még csak egyet adtok, tolvajok” erre elülről kezdtek az egészet, amíg ötvenet rá nem mértek. Amikor már közsémet lett a románok előtt is, egyik bevitetése alkalmával a szolgálatos tiszt arra kérte, hogy hagyjon fel az irredentáskodással, mert úgy elinternáltatja, hogy karácsony előtt nem kerül haza, a tanár úr azt felelte: „hát kendtek még akkor is itt akarnak lenni?”

Ezeket csak azért jegyzem fel mert nem biztos hogy valaki írásban hátra hagyja.

Hatodik gimnazista voltam, amikor a román nyelvet, történelmet és irodalomtörténetet tantárggyá tették. Kezdetben egyáltalán nem tanultunk semmit. Később is csak a Dr. Dékányi Kálmán tanár úr rábeszélésére fanyalodtunk reá, mivel nagyon szerettük őt, s nem akartunk neki bosszúságot okozni.

Tanáraink közül különben nagyon szerettük még Nagy Endre, Paál Gusztáv, Molter Károly, és az azóta elhalt Szabó Ferenc tanár urakat.

Ebben az időben kezdett az erdélyi irodalom megszólalni Marosvásárhelyen Osváth Kálmán indította meg a „Zord Idő” című folyóiratot amelyben Molter Károly kollégiumi, Antalffy Endre, Büchler Pál kereskedelmi iskolai tanárok, Farczádi Sándor és Dr. Dékányi Máthé Mariska, valamint Dékányi Kálmán és mindenek előtt Nagy Emma tanárnő írtak. Mi diákok valósággal faltuk az új irodalmat. Ebben nagy része volt Molter Károly tanárunknak aki „Zillangó” című kis karcolatával valósággal lázba hozta a diáksereget. Mindenki irodalombarát lett egyszerre. A magyar szó volt az amit Molter Szerinte „nem vehetett el senki sem Vilmos sem Wilson.” Akkor kaptuk meg a felhívást Áprily Lajos és Farczádi Sándor megjelenő versesköteteire való előfizetés gyűjtésre. Valósággal versenyeztünk azért, hogy ki gyűjt többet. Közben jöttek

az irodalmi estélyek, amelyeken szintén Molter volt a népszerűség fényében, finom ötleteivel, élceivel, szarkazmusával, ami többnyire a megszállók rovására ment.

Mint kórképet jegyzem meg, hogy az első gimnáziumot 72-en kezdtünk és érettségít ezek közül 32 tett, akik közül 16 izraelita volt. Akkor nem is törődünk vele. Igaz, hogy a megszállás ideje alatt ezek mind velünk éreztek, tartottak s nem volt semmi olyan tünet, ami arra mutatott volna, hogy magyar ellenesek.

Hetedik gimnazista koromban súlyos kétoldali tüdőgyulladásba estem, s betegségem legnehezebb óráiban felfogadtam, hogy ha Isten meggyógyít, pap leszek. Hatheti kórházi fekvés után felgyógyultam. Az előttünk végzett két évfolyam hallgatói mind igyekeztek ki a magyarországi egyetemekre. Én inkább Amerikába szerettem volna menni gépész, vagy vegyészmérnökre, de a fogadalmam félelmetesen tartott. Érettségi után egész nyáron a mezőn kószáltam. Vívódtam önmagammal. A papsághoz semmi kedvem nem volt. A határok pedig le voltak zárva. Így nem volt más, mit tenni, felmentem a kolozsvári teológiára, hat barátommal, akik a marosvásárhelyi Kollégiumban végeztünk. Professzoraink: Dr. Kecskeméthy István, Dr. Makkai Sándor, Dr. Imre Lajos, Dr. Tavaszy Sándor, Dr. Gönczy Lajos, Dr. Mátyás Ernő voltak. Az ifjúság válságban volt. Egy része az „élmény” teológia nyomdokain haladva bibliaórázott, csendes órát tartott. A többiek pedig lesték az alkalmat arra, hogy ezeket a „szemforgatókat” mikor és mivel tudják kigúnyolni. Abban mind megállapodtunk, hogy a „kálvinizmus” megromlott, pietistas lett. A tanáraink által vezetett bibliaórákra is csak kötelességből mentünk el. Nem éreztük otthon magunkat. Stúdiumainkat különben játszva végeztük, s néhányan belekapcsolódtunk a Pásztor-tűz társaságába. A hétről-hétre rendezett akadémiai estélyek nagyon megragadtak mindnyájunkat. Erdély költői, írói vonultak fel sorra, s közöttük is Reményik Sándor és Áprily Lajos vezetett. Jött az első egyházkerületi gyűlés ahol Nagy Károly püspök gyűjtő egyénisége, megragadó püspöki jelentése kinyitotta a szemünket. Erdélyben maradni és vállalni a református magyarság szolgálatát. Néhányan „az Ifjú Erdély” körül csoportosultunk, és annak megerősítése érdekében körútra indultak az erdélyi református középiskolákba. László Dezső, M. Nagy Ottó, Babos Sándor és én jártunk Kollégiumainkat és az Ifjú Erdély égisze alatt beszerveztük ifjúságunkat az „IKÉ”-be (Ifjúsági Keresztény Egyesület), amelynek tanárelnöke Dr. Imre Lajos volt. Ő volt különben az Ifjú Erdély főszerkesztője is, felelős szerkesztője pedig Kovács Sándor, mi a munkatársai. A betegségen nekem is át kellett esni. Verset-novellát gyártottam, s mivel annál rosszabbak is jelentek meg, az enyémeiket is lehozta az Ifjú Erdély. Így aztán sikerült is kifogni az első sajtópert „Ének Rodostóból” című versem miatt. Államellenes izgatásnak minősítette a siguránca, s a kolozsvári törvényszék második tárgyaláson felmentett. Különben minden teológusnak beosztott munkája volt. Az első-másod évesekkel vasárnapi iskolát vezettünk az elemi iskolákban, a harmadnegyed évesek pedig szórványt gondoztak. Professzoraink is évente minden nagyobb

erdélyi városban estélyt rendeztek, ígét hirdettek, előadást tartottak. Az élet eleven volt minden hatósági korlátozás ellenére. Párhuzamosan haladott a lelki ébredés és a magyarságmentés munkája. Isten ígéje által az Igén keresztül. Így érthető meg az, hogy a nacionalizmus nem vált a religiosum surrogatummá. Közben megindult a magyarság politikai szervezkedése is. Mi vakációk idején természetesen a Magyar Párt fő-főkortesei voltunk. 1925 szeptemberében Nagy Károly püspök úr az Öráljaboldogfalvai szóránnyegyház lévita-tanítójává nevezett ki engem, akinek se hangja se hallása nincs. A gróf Kendeffyek ősi fészken ez, amelynek éltető lelke a grófné: Bárány Zsuzsika volt. A gyülekezet nagyon vegyes elemekből tevődött össze. Faji öntudat nagyon halvány, elszíntelenedett. A templom Árpád korabeli, papi lakása nagy. Utolsó rendes lelkésze Vásárhelyi Lőrincz a püspök úr, édesapja. Ebben a faluban és ennek a környékén döbbsentem rá az elnémult harangok valóságára. Nagyon sok Rákóczi, Rákosi, Kovács, etc. nevű román emberrel találkoztam, és amikor azt kérdeztem tőle, hogy román vagy, azt felelte: nem. Magyar vagy? Nem! Hát akkor mi vagy? Nemes vagyok. Megvan a kutyabőröm is. Szeptember havában beindítottam az iskolát 10 egy néhány tanulóval. Templomozások alkalmával többször a grófné volt az énekvezér. Az én kosztom is a grófi udvartól került ki. Október végén visszamentem a Teológiára s helyembe egy negyedéves teológus jött. Azóta sem hallottam semmit az Öráljaboldogfalviakról. November folyamán megüresedett a bodonkúti papi állás és a papi lakást a román csendőrség le akarta foglalni. Ezért Nagy Károly püspök úr sürgősen kinevezett oda, hogy amíg rendesen betölthető lesz az állás, addig se legyen üresen a lakás. Ez a község Kolozsvár szomszédságában van. Szóránnya Diósd volt, amely az utolsó 50 év alatt románosodott el. Az én ott létem alkalmával, a parókia, földek és egy református lélek volt már csak Diósdon. Bobonkutról ismét visszamentem a Teológiára, de 3 nap múlva a püspök úr újra segédlelkésznek nevezett ki a Kolozsvár-Alsóvárosi parókiára Vásárhelyi János lelkész-esperes, jelenlegi püspök mellé. Így a teológia végzésével párhuzamosan végeztem a segédlelkészi teendőket is, ami elég nagy megerőltetés volt. 1926 húsvétja előtt egy küldöttség jelent meg az esperes úrnál, előadva, hogy a papjuk már 80 éves öreg ember, régóta nem volt rendes istentisztelet, úrvacsoraosztás, s ezért ha teheti az esperes úr, küldje el nekik az ünnepre egyik segédpapját. Így kerültem a Dés-Beszterce vonal mellett fekvő Várkuduba, amit soha meg nem bántam. A látvány siralmas: öreg, magával tehetetlen 80 egynéhány éves pap Szathmáry Sándor, s egy nagyon éles hangú öregasszony a papné. Mintha hálósapka lett volna a rozoga papi lakás és a gyülekezet feje felett. Egy nagyon lelkes vasutas - valami Szilágyi nevű volt a lelke az egésznek. Az volt a benyomásom, hogy kimúlás előtt van a magyarság. Háromnapig ottlétem alatt mint ha én is ki lettem volna cserélve. Mindig a gyülekezettel voltam. Amikor jöttem el nagyon megsirattak, s felfogadták, hogy bármit áldoznak csak rendes papjuk legyen. Meg is nyerték a missziós lelkületű Mózes Andrást, s ez a halódó lelkületű gyülekezet pár év alatt életre kelt.

Ugyanez év nyarán sikerült útlevelet szereznem, és kijuthattam a sárospataki teológiai konferenciára, ahol előadást is tartottam, valamint a MKDSZ tahi konferenciájára. A magyar zászló meglátása könnyekre fakasztott, viszont a tahi konferencián tárgyalt egyke-kérdés nagyon lehangolt. Erdélyből egészen másképp láttam a trianoni magyar kérdést és életet. A negyed év vége felé megpályáztam az utrechti stipendiumot és el is nyertem. Így a nyár elteltével, október 9-én útnak indultam, s 12 én meg is érkeztem az utrechti állomásra. Hollandusul egy szót nem értettem. Szállásra Jan Ras nevű gereformeerd aa.-hoz kerültem a Goedestraad 38 alá. Három fia és egy Johanna nevű leány volt, aki meglehetősen tudott magyarul, a megelőző évek magyar diákjaitól. Budapestről Kuli János, Debrecenből Szabó Dezső és Perpéth Ferenc voltak akkor velem együtt a Stipendium Bernárdium élvezői. A Deutsche-Ungarische Studenten Konventnek voltunk a tagjai. 8 német és 4 magyar diák. A németek fennhézások voltak, nem tanultak semmit, mert lenézték a holland tudományos életet. Mi először a nyelvi nehézségeket kellett, hogy legyőzzük, amivel az első félév eltelt. Azért év végén mind sikerrel vizsgáztunk. Professzoraink: van Leeuwen, Carmer, Brouwer, Rhijn, voltak. Egyedül van Leeuwen volt gereformeerd, a többiek hervormd-ok. Közülük különösen Carmer nyugodódott állandóan a „nagy-pénteki kereszténységgel”, ahogy ő nevezte a gereformeeredeket. Mi természetesen teljesen tájékozatlanok voltunk a holland viszonyokat illetően, különösen én. Éppen azért igyekeztem őket minél közelebből és hamarabb megismerni. Abban az időben zajlott a vita a Geelkerken u.n. „kigyós álláspontja” miatt. Engem ezek a kérdések nagyon érdekelték. A köznép teológiai jártassága ragadott meg, hiszen nem egy szegényember-számba menő halász, vagy pék olvasta a Barth legújabb könyveit, s kezdett vitázni felette. Ott a népet a teológia sokkal nagyobb mértékben érdekelte, mint a miénket a politika. Ennek tudható be hogy mindenféle irányzat olyan hamar hívekre talált. A dogmatikum volt az előtérben, s különösen az inspiráció kérdése. Házigazdám egyszer azzal a kérdéssel lepott meg, egészen váratlanul, hogy mondjam meg neki: mit tartok a Jónás kérdésében igazságosnak? Benne volt e Jónás a cethal gyomrában, vagy nem? Habozás nélkül feleltem: igen. Hála Istennek tiszteletes úr, mert ha nem volt benne akkor a nagy Biblia többi része sem lenne igaz, s akkor vége lenne a kereszténységnek. Minket magyar diákokat különben nagyon szerettek, de ha észrevették, hogy moziba mentünk, azt nagyon felrötták. Köteteket lehetne írni az élményeinkről. Vilmos császár akkor Doornban volt. Mi magyar diákok akkor a születésnapján ki is mentünk. Reám egy nyugalmazott, öreg beamter benyomását tette akinek azonban még mindig megvannak az „oroszlánfogai”. Akkor még javában tartott a magyar gyermekek hollandiai elhelyezése. Megható volt, hogy a kis emberek mennyire odaállottak, az akció mellé. Vajon mi magyar reformátusok mikor fogjuk holland testvéreinknek visszafizetni ezt? Tartok tőle, hogy szegényben maradjunk. Közben beutaztam majdnem egész Hollandiát, mert a stipendium elég volt

arra, hogy ezt megengedhessem magamnak. Megvásároltam Kuyper, Geesink, Bavinc nagyobb műveit kb 60 - 70 kötetben. Nyári vakációra Brüsszel – Párizs - Bazel felé jöttem haza. Párizsban 5 napot, Bazelben 3 napot töltöttem. Ottani erdélyi barátaimat kerestem fel, köztük a Missionshaus-ban hivatásra készülő Babos Sándort aki még mindig dadogó volt. A következő iskolai évre ismét visszamentem, és barátaimmal együtt ráérő időnkben összeállítottuk a holland - magyar szótárt. Ez azóta is várja a kiadóját. Körül belül 30 000 szóból áll a szótárunk. Az Ifjú Erdélynek természetesen állandó cikk írója maradtam ez idő alatt is. A második év alatt léptem szoros barátságba a Jáváról jött 4 kínai fiúval – egyetemi hallgatók voltak – köztük különösen Tjoa Sek In-nel. Megalapítottuk a „Kínai–Magyar Diákegyesület” 8 taggal a rokonság alapján. Amint később megtudtuk, nekik minden törekvésük az volt már akkor, hogy hazájuk elszakadjon a Holland birodalomtól. Szomorú, hogy hazajövetelem után a sajátos romániai helyzet miatt minden kapcsolatot meg kellett szakítanom, ami külfölddel összekötött volna, s így természetesen velük is. Különböző tevékeny részt vettünk a hágai magyar konzulátusi tisztviselő Széll Sándor irányítása alatti revíziós mozgalomban is. A Hollandiai tartózkodásomért nem tudok elég hálát adni a jó Istennek. Megismerhettem egy olyan egyházi életet, amelyről azelőtt fogalmam sem volt, s főképp megláttam azt, hogy eleven, pezsgő, igazi egyházi életet csak az élőtoke tud elővarázsolni a hit által. Összehasonlítást tehettem a magyar és más nyelvű keresztyénség között, s láthattam azt, hogy ahol hit van, ott nem ellenfél a római egyház, mert ha versenyről beszélhetünk lelki kérdésekben, akkor ő a versenyben teljesen lemarad. Megismerhettem a germán szellemet, amely bámulatra méltó, de nyers, önző, s célja elérésében semmi akadály nem gátolhatja. Még meg kell említenem, hogy az amszterdami szabadegyetem professzorával V. Hep-pel is ismeretséget kötöttem, aki 1927-ben tett látogatást a szétszakított magyar reformátusság területén, s benyomásait az „... in de Dunauladen” cikkében írta meg a „De Reformatie” hasábjain, amelyet vázlatosan a Református Szemlében ismerttettem. Harmadévre is szerettem volna visszamenni Hollandiába, de közbejött az erdőszentgyörgyi gyülekezet egyhangú meghívása, s így itthon maradtam. 1929. október 20-án foglaltam el új állásomat, ahol a beiktatásomra szülőfalum, mintegy 200 embere jött el. Ezt a községet eddig nem ismertem, és semmi közelebbit nem tudtam róla. Elődöm, Nagy József 78 évesen ment nyugdíjba. Amint később megtudtam, élete utolsó éveit a kántorpár által felbujtogatott gyülekezet egy része nagyon megkeserítette. A község felekezeti és faji megoszlása híven tükrözte az erdélyi viszonyokat. Számra nézve legnagyobb a református, utána következik a gör. kel. egyház, a zsidó 280 lélekszámmal, templommal, rituális fürdővel, román baptista, magyar baptista gyülekezet külön-külön templommal, unitárius harangláb, kevés lutheránus, görög katolikus, római katolikus, szombatista, hetednapos adventista. Lelki élet talán a szektáknál volt kb. kielégítő. A magyarság zöme régi jobbágyvidék, udvari cseléd leszármazott-

ja, akiben ki-kiüt a szolgálai alázatosság, meghunyászkodás évszázadokon keresztül beleidegződött szelleme. Kerestem közöttük a székely-magyart, az öntudatos, önérzetes, bátor fajtát, de % szerinte nagyon keveset találtam. Felkutattam a községben még meglévő nemesi ágakat, s 2 kutyabőrt is találtam a Nagy családnál. Különböző jórahaló, csendes nép, amely nagyon meg volt félemlítve a románok által. Azoknak papjuk Muica Tódor -erdőszentgyörgyi születésű - éppen politikai pályafutása zenitjén állott. Volt képviselő, szenátor, főispán helyettes, minden érdekelt, mindennel törődött, csak éppen a gyülekezetével nem. Abszolút tekintély volt, akivel nem csak tanácsos, de szükség is jóban lenni. A zsidók gyanakodva fogadták mert antiszemizmust sejtettek a fülem mellett. Politikai hatóság, csendőrség felfektette titkos naplóját, amely az új magyar pap ténykedéseit volt hivatott felróni. Én mindezekkel nem törődve indítottam meg az Istenről rám bízott munkát. Az ünnepi, vasárnapi istentiszteleteken kívül minden hétköznap prédikációs istentiszteletet tartottam. A templom ünnepén, hétköznapon egyáltalán zsúfolva volt. A gyülekezet megszólítása pedig mindig „erdőszentgyörgyi református, nemes és szent magyar eklézsia” volt. Kell ez mert bele kellett vinni, a vallani és vállalni nagy küldetését. A hétköznap esti istentiszteletek egyúttal „vallásos estélyek” is voltak ahol iskolás gyermekeinkkel szavaltattam el az előre betanított verseket. Akkor már a román tannyelvű állami iskolában 380 református gyermeknek csak heti 2 magyaróra volt adva magyar nyelvű tanításra, amelyet a tanító, ha akart megtartott, ha akart nem tartott meg. Énekvezér az annak idején magyar állammal kötött szerződés alapján állami tanító volt. A világháborúban idegességet szerzett, s ez valamint a mérhetetlen becsvágyú, összehasonlíthatatlan hiú felesége nagyban hozzájárult ahhoz, hogy senkivel se tudjanak békeségben élni. Nagyon sajnálatraméltó emberpár volt. A gyülekezet egyik részét a másik réteg ellen felbujtogatták, számadógondnok, presbitérium menesztését követelték, mire megkezdődött a fegyelmi, folyt éveken keresztül, sok lelki gyötrelmet, visszavonást okozva. Nem érdemlik meg, hogy többet foglalkozzanak velük. Megindítottam az iskola magyar tagozata felállítására iránti küzdelmet Laár Ferenc, Bethlen György képviselők és a magyar parlamenti csoport támogatása által. A minisztérium el is rendelte, és megkaptam a házkutatást, a tanfelügyelőség pedig elodázta a tagozat felállítását, s így gyermekeink továbbra is magyar nyelvű oktatás nélkül maradtak. Amit lehetett, pótolta az általam felállított és vezetett vasárnapi iskola és belmissziói munka. Még 1929 őszén beszerveztem központi kérésre a járás és község magyar párti tagozatait. 1931. június 15-én megnősültem. A lelkeszi lakást, amely odúhoz hasonlított inkább, mint rendes lakáshoz 110 000 lej költséggel újjáépítettem 1930 év tavaszán, ugyancsak ez év nyarán a papi telken levő nagy istállót átépítettük kultúrteremnek, hogy legyen hol meghúzódjunk az összes bel missziói munkák végzésével. Megható volt a gyülekezet közmunkatétele. 1931 évben beütött a konverziós világ, az egyháznak kihelyezett tőkepénze utáni kamatból fedeztünk addig minden természe-

tű kiadást, s a moratórium következtében az adósok a kamatot nem fizették, s így az egyház nem tudott fizetni sehova. Kicsiny kongruátát a központi tartozásokra vonták le, egyház a nyugtát beváltani nem tudta, nekem pénzfizetés volt a javadalmam, nem volt honnan megkapni. Három éven keresztül egy fillér fizetés nélkül, közbejött két operáció, 2 gyermekszületés, de Isten még is megsegített. Elvállaltam a járás dohányelosztását, s abból tartottam fen - havi 300 lej - a családomat. Három éven keresztül, s fegyelmi által felzaklatott gyülekezettel hol presbiteri, hol közgyűlési gyűléssel eljutottunk oda, hogy 1934 re a pénzbeli javadalmat megváltoztatták természetbeli javadalomra. Közben vinni kellett a járás kisebbségi harcának az irányítását, az évről-évre változó kormányok elnyomó törekvéseivel szemben. Intelligens magyar ember segítőtárs nem volt, s így minden ódium az én vállamra hárult a helybéli román vezetőség részéről. Az iskolás gyerekek oktatására elhoztam a kolozsvári Minerva ajándékát, 350 db. „Képes ABC és Olvasó könyvet”, s kiosztottam. Államellenes izgatás címén eljárás indult ellenem a 6 törvényszéki, a 6 táblai tárgyalás után eljutva a bukaresti semmitűszéki, elítéltek 1500 lej pénzbüntetésre. A felmerült kb. 12 000 lej költséget soha senki meg nem fizette. A politikai választások előtti hetek alatt a csendőrségnek voltam állandó vendége, s gyakori házkutatás tette színe-sebbé családi életemet. Gróf Bethlen György útján sikerült 1934-ben eljuttatni kéresemet az angol királyi házhoz, akitől a Rhédey rokonság útján segílyt kértem omlófélben levő templomunk kijavítására. Sikerült, mert 1934 őszén kiszállót a királyné meghagyására A. W. Robertson angol konzul s előterjesztésére kaptunk 200 angol fontot, amelyet 126 000 lejjel fizettek ki nekünk. Megindult a templom újjáépítése. 1936. július 26-án szenteltük fel. A felszentelő ünnepség erdélyi esemény volt. A templomjavítás végösszege 555 000 lej. Honnan került elő? A jó Isten megsegített. Állandó régi vágyamnak, hogy a holland teológiát megismertessem az erdélyi református közvéleménnyel, csak részben tudok s tudtam eleget tenni a rohanó élet sodrában. Megjelent egy Kuypert életrajzom Krisztus Királyságáért címmel, időnként cikkeim, fordításaim a Református Szemlében. Ha a jó Isten megengedi, tovább folytatom majd. Egyházmegyéim közbizalma 1932-ben tanácsbírói, 1938-ban főjegyzői, majd legjobb barátom halála után 1942-ben 39 éves koromban esperesi állásra hívtak el. Köteteket lehetne írni a román uralom utolsó idejéről, annak legutolsó napjairól, az 1940. év őszéről. Az új, magyar világ áldásairól, nehézségeiről, a római egyház itteni törekvéseiről. Tervek, célok, minden az Isten kezében van. Jelenleg a túladminisztrált magyar élet, a háborúval járó rendkívüli helyzet vagy 20 féle elnökséget rakott rám. Ha Istentől van, meg is segít annak hordozására, ha pedig nem, akkor úgyis lehull rólam mind. Két lányom középiskolában tanul, két fiam itthon van. Soli Deo Gloria!

